

Rett til opplæring i barnevern- og helseinstitusjon, og i hjemmet ved langvarig sykdom Udir-6-2014

Mange barn og unge kan ikke motta opplæringen de har rett til på skolen. Dette rundskrivet handler om disse elevenes opplærings situasjon. Det er viktig at kommunene og fylkeskommunene er klar over det ansvar de har for disse elevene, slik at elevene får den opplæring de har rett til.

Rundskriv Publisert: 27.06.2014

Dette rundskrivet erstatter rundskriv Udir-10-2009, som er utgått.

Innhold

- [1. Innledning](#)
- [2. Rett og plikt til opplæring for beboere/pasienter ved barnevern- og helseinstitusjoner](#)
- [3. Opplæring for barn og unge som bor i institusjoner etter barnevernloven](#)
- [4. Opplæring for barn og unge som er pasienter i helseinstitusjoner](#)
- [5. Opplæring i hjemmet på grunn av sykdom](#)
- [6. Forsvarlig system for oppfyllelse av rettigheter etter opplæringsloven for beboere/pasienter i institusjon](#)

1. Innledning

Det er et mål at alle elever og lærlinger som er i stand til det skal fullføre videregående opplæring med dokumentert studiekompetanse, yrkeskompetanse eller grunnkompetanse. Opplæringen er viktig for å bidra til at barn og unge mestrer sine liv og videreutvikler egne ressurser. Det er derfor viktig å ha god kontakt med eleven og dennes foreldre og at det opprettes et godt samarbeid om elevens opplæring.

2. Rett og plikt til opplæring for beboere/pasienter ved barnevern- og helseinstitusjoner

Barn og unge som bor i barneverninstitusjoner eller er pasienter i helseinstitusjoner beholder sine rettigheter etter opplæringsloven med forskrifter mens de er i institusjonen.

Fylkeskommunen er ansvarlig

Fylkeskommunen der institusjonen ligger er faglig, juridisk og økonomisk ansvarlig for at barn og unge som er beboere eller pasienter får oppfylt sine rettigheter etter opplæringsloven, jf. §§ 13-2 og 13-3a. Dette innebærer at fylkeskommunen har plikt til å oppfylle de rettighetene elevene har, som retten til å gå på nærskolen, spesialundervisning, retten til et godt fysisk og psykososialt skolemiljø og skyss. Fylkeskommunens ansvar omfatter

- spesialpedagogisk hjelp til barn under opplæringspliktig alder (opplæringsloven § 5-7)
- grunnskoleopplæring for barn i opplæringspliktig alder (kap. 2 i opplæringsloven)
- videregående opplæring (kap. 3 i opplæringsloven)
- opplæring spesielt organisert for voksne (kap. 4A i opplæringsloven)

Dette rundskrivet omhandler ikke nærmere fylkeskommunens plikter overfor barn før opplæringspliktig alder og voksne. Vi vil likevel understreke at fylkeskommunen har tilsvarende plikter overfor disse gruppene.

Når eleven ikke kan fortsette skolegangen på sin hjemskole

Dersom det er mulig bør elever på institusjoner fortsette skolegangen på sin hjemskole. Der dette ikke er mulig, må eleven få et tilbud på en skole i nærheten av institusjonen eller på en skole tilknyttet selve institusjonen.

Nærskolen for barn i grunnskolealder

Barn i grunnskolealder som bor eller er pasient i institusjon, har som hovedregel rett til å gå på nærskolen. For disse elevene kan nærskolen både være elevens tidligere skole eller en skole i nærheten av institusjonen, jf. opplæringsloven § 8-1 første ledd. Fylkeskommunen må inngå skriftlige avtaler med de aktuelle kommunene om det konkrete opplæringstilbudet for eleven. Dette vil i så fall innebære en delegering av det praktiske opplæringsansvaret fra fylkeskommunen til kommunen. Fylkeskommunen kan ikke frasi seg det overordnede ansvaret for at beboernes/pasientens rettigheter etter opplæringsloven oppfylles.

Private skoler

Barn og unge som bor i barneverninstitusjoner kan også gå på privat skole, enten en privat grunnskole med rett til statstilskudd eller en privat grunnskole som er godkjent etter § 2-12. Dette forutsetter at de som har foreldreansvaret har søkt eller gir et informert samtykke. Hvis den unge er over 15 år, søker eller samtykker han eller hun selv, jf. barneloven §§ 30 og 32. Når eleven går på en privat skole, er det den skolen som har ansvaret for elevens opplæring, se bl.a. privatskoleloven § 5-2. Hvis det er praktisk mulig for barn og unge som er pasienter i helseinstitusjoner, kan de også gå i private skoler.

Plikt til grunnskoleopplæring og fravær

Plikten til grunnskoleopplæring gjelder også barn og unge i institusjoner, jf. opplæringsloven § 2-1. Hvis eleven er borte fra opplæringen uten god grunn, kan foreldrene eller den som har omsorgen for barnet holdes ansvarlig. Hvis eleven er borte fra opplæringen, kan eleven ikke kreve at de får ta det igjen på et senere tidspunkt. Dette gjelder også kortvarig fravær på grunn av sykdom. Dette er omhandlet i NOU 1995:18 s. 97 og Ot.prp. nr. 46 (1997-98) s. 153.

Hvis eleven er lenge borte fra opplæringen, uten at eleven eller foreldrene har skyld i det, kan fylkeskommunen eller kommunen ha plikt til å gi eleven opplæring et annet sted enn på skolen, for eksempel hjemme hos eleven eller på institusjonen der eleven oppholder seg. Skolen må likevel tilpasse opplæringssituasjonen, også for syke eller funksjonshemmede, slik at elevene i størst mulig grad kan motta opplæring på skolen. Dette følger av opplæringsloven kap. 9a.

Den/de som har foreldreansvaret/omsorgen for et barn, må få mulighet til å uttale seg om barnet har forutsetninger for å følge normal opplæring, også når barnet er på institusjon, jf. barneloven § 30. Barnet selv skal også få mulighet til å uttale seg, jf. barnekonvensjonen artikkel 12.

3. Opplæring for barn og unge som bor i institusjoner etter barnevernloven

Fylkeskommunen der institusjonen ligger er ansvarlig

Når barn og unge er plassert i barneverninstitusjon på grunnlag av et vedtak etter barnevernloven, er det fylkeskommunen der barneverninstitusjonen ligger som skal sørge for at retten til opplæring blir oppfylt. Dette følger av opplæringsloven § 13-2.

Ansvaret omfatter barn og unge i institusjoner som den statlige regionale barnevernmyndigheten (Bufetat) har ansvaret for etter barnevernloven § 5-1, og barn og unge i private og kommunale institusjoner etter barnevernloven § 5-8.

Kommunen har ansvaret for barn som bor i fosterhjem

Barnet må fysisk bo på institusjonen for at fylkeskommunen skal ha ansvaret for opplæringstilbudet deres. Dersom barnet bor i et fosterhjem, har kommunen ansvaret for grunnskoleopplæringen, jf. opplæringsloven § 13-1. Fosterhjem er definert som "private hjem som tar i mot barn til oppfostring" i barnevernloven § 4-22. Et hjem som faller inn under denne definisjonen er et fosterhjem, uavhengig av om hjemmet kalles beredskapshjem, familiehjem, ungdomshjem, fosterhjem eller har andre betegnelser.

Selv om hjemmet er tilknyttet en statlig eller privat institusjon, et administrasjonssenter eller lignende, endrer det heller ikke hjemmets status som fosterhjem. Når det gjelder det økonomiske ansvaret for opplæring for barn i fosterhjem utenfor bostedskommunen, viser vi til forskrift til opplæringsloven § 18-1 bokstav b.

Enslige mindreårige asylsøkere i omsorgsinstitusjon

[Når det gjelder ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere i omsorgsinstitusjon, har vi svart på spørsmål om dette 08.07.2009.](#)

Innhold og omfang av opplæringen

Barn og unge som bor i institusjon har samme rett til en opplæring som følger opplæringsloven og forskrift til opplæringsloven som andre elever. Opplæringen skal være i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet, inkludert fag- og timefordeling og opplæring i kompetansemålene i alle fag, jf. forskrift til opplæringsloven kap. 1. Elever som får spesialundervisning skal ha det samme totale timeantallet som andre elever. [Vi viser for øvrig til vår veileder om spesialundervisning.](#)

Lokaler, utstyr og undervisningsmateriell

Dersom barnet får opplæringen i institusjonen, skal institusjonen sørge for nødvendige lokaler. Lokalene skal oppfylle alminnelige tekniske og sikkerhetsmessige krav i plan- og bygningsloven og forskrift om miljørettet helsevern. Lokalene skal også være i samsvar med kravene som opplæringsloven kap. 9a setter til elevenes fysiske miljø. Institusjonen kan ikke kreve at fylkeskommunen betaler for leie av lokalene.

Fylkeskommunen skal skaffe beboerne nødvendig undervisningsmateriell og utstyr, også når opplæringen skjer i institusjon, jf. opplæringsloven § 2-15 og 3-1 niende ledd.

Fylkeskommunens refusjon av utgifter

Fylkeskommunen der institusjonen ligger har rett til refusjon av utgifter til opplæringen fra fylkeskommunen der barnet eller den unge bor når vedtaket om plassering blir fattet, jf. opplæringsloven § 13-2 første ledd. Hensikten med refusjonsreglene er å utjevne de økonomiske konsekvensene ved at noen fylkeskommuner har flere barnevernsinstitusjoner enn andre. Refusjonsreglene finner du i forskrift til opplæringsloven § 19-7, der det heter:

Reglane her gjeld satsar for refusjon av utgifter til opplæring som fylkeskommunen, der ein institusjon etter barnevernlova ligg, har rett til etter opplæringslova § 13-2 andre ledd.

Fylkeskommunen, der ein institusjon etter barnevernlova ligg, kan krevje refusjon av utgifter til opplæringa frå fylkeskommunen der eleven var busett på det tidspunktet det blei gjort vedtak om plassering, etter desse satsane per elev per år:

- a) Kr 86 000 for elevar som ikkje har behov for spesialundervisning etter opplæringslova kapittel 5.
- b) Kr 253000 for elevar som har moderat behov for spesialundervisning etter opplæringslova kapittel 5.
- c) Kr 501 000 for elevar som har omfattande behov for spesialundervisning etter opplæringslova kapittel 5.

Twist om val av sats kan leggjast fram til avgjerd for fylkesmannen i fylkeskommunen der institusjonen ligg.

[Se også Kunnskapsdepartementets rundskriv F-15/09.](#)

Fylkeskommunen må ha rutiner for samarbeid

Fylkeskommunen må utarbeide rutiner for samarbeid mellom barneverninstitusjonen og skolen til eleven om skolegangen. Det gjelder både den nåværende skolen og eventuelle tidligere skoler, om det er nødvendig. Se for øvrig pkt. 6 om plikten til å ha et forsvarlig system.

Bestemmelser som personalet på barneverninstitusjoner bør kjenne til

Vi har laget en oversikt over bestemmelsene i opplæringsloven med forskrifter som vi mener det er viktig at personalet på barneverninstitusjoner kjenner til, slik at de kan sørge for at barna får den opplæringen de både har rett og plikt til å få. Oversikten er ikke uttømmende og som utgangspunkt vil barn og unge som bor i barnevernsinstitusjoner beholder alle rettighetene sine i den tiden de er i institusjonen.

[Rettigheter og plikter etter opplæringsloven – barn som bor i barneverninstitusjoner \(pdf\)](#)

Informasjon fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)

[Bufdir har en veileder for oppfølging av skole og opplæring for barn og unge som bor i fosterhjem, institusjon og omsorgssenter \(bufdir.no\).](#)

Bufdir har også melderutiner for å sikre skole- og opplæringstilbud for barn og unge som plasseres utenfor hjemmet med hjemmel i barnevernloven. Formålet med melderutinene er å bidra til at barn og unge som plasseres utenfor hjemmet får et godt og tilpasset skoletilbud så raskt som mulig. Melderutinene skal sikre at det sendes melding til rett skolemyndighet om at et barn har flyttet. Rutinene tydeliggjør hvem som skal sende melding, hva meldingen skal inneholde, når meldingen skal sendes og hvem den skal sendes til.

4. Opplæring for barn og unge som er pasienter i helseinstitusjoner

Fylkeskommunen er ansvarlig når institusjonen finansieres av regionale helseforetak

Fylkeskommunen der institusjonen ligger skal oppfylle retten til opplæring for barn og unge som er pasienter i helseinstitusjoner, jf. opplæringsloven § 13-3a første ledd..

Fylkeskommunens ansvar gjelder kun for pasienter i institusjonsplasser som regionale helseforetak eier eller finansierer. Med regionalt helseforetak menes virksomhet etter lov 15. juni 2001 nr. 93 om helseforetak m.m. § 2 tredje ledd. Bestemmelsen omfatter for det første all statlig spesialisthelsetjeneste organisert i helseforetak, som igjen er eid av de regionale helseforetakene. Den omfatter for det andre pasienter ved private helseinstitusjoner innenfor somatikk, psykiatri og rusproblematikk, når institusjonsplassen er finansiert av et regionalt foretak.

Når skal barn og unge regnes som pasienter og dermed omfattes av retten

Barn og unge regnes som pasienter i denne sammenheng når de har rettigheter etter opplæringsloven, mottar helsehjelp i institusjonen, og av helsemessige grunner er avskåret fra å motta opplæring innenfor det ordinære opplæringssystemet.

Utgangspunktet er at retten til opplæring omfatter døgnpasienter

Det har i de siste årene vært endringer i spesialisthelsetilbudene til barn og unge. Innleggelsestid er redusert og barn og unge får primært poliklinisk helsehjelp. Retten til opplæring kan også omfatte dagpasienter og polikliniske pasienter. Dette vil kunne gjelde når pasientens tilknytning til institusjonen kan likestilles med det å være døgnpasient, slik at pasienten av helsemessige årsaker ikke kan motta opplæring innenfor det ordinære opplæringssystemet. For at barn og unge skal

omfattes av retten til opplæring når de legges inn ved en helseinstitusjon, må innleggelsen av pedagogiske og praktiske hensyn være av en viss varighet. Vi legger derfor til grunn at det ikke er formålstjenlig at fylkeskommunen gir opplæring der innleggelsen er kortvarig, dvs. noen få dager. Vi legger det motsatte til grunn der innleggelsene er kortvarige, men gjentakende. Da er det viktig at fylkeskommunen utarbeider en plan for opplæringen i samarbeid med hjemmeskolen, slik at eleven sikres kontinuitet i opplæringen når han eller hun legges inn. Det må derfor foretas en konkret vurdering av behovet i det enkelte tilfelle.

Opplæringsrettens innhold og omfang

Barn og unge som er pasienter er omfattet av de samme lov- og forskriftsbestemmelser som elever i ordinær grunnskole og videregående opplæring. Opplæringen skal være i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet, inkludert fag- og timefordeling og læreplaner for fag, jf. forskrift til opplæringsloven kap. 1.

Spesialundervisning

Fylkeskommunens plikt til å følge de formkravene som gjelder for spesialundervisning er begrenset av praktiske forhold. For eksempel er mange pasienter i institusjonen i så kort tid at fylkeskommunen ikke rekker å utrede behov for spesialundervisning før pasienten skrives ut. Dersom eleven har et vedtak om spesialundervisning og IOP fra sin hjemskole, må fylkeskommunen ta stilling til om dette kan benyttes mens han eller hun er i institusjon. I så fall må fylkeskommunen fatte et tidsbegrenset enkeltvedtak om spesialundervisning på grunnlag av enkeltvedtaket fra elevens hjemskole. [Se også veilederen om spesialundervisning.](#)

Skillet mellom opplæring og helsehjelp

Det kan være vanskelig å avgjøre om et tiltak skal regnes som opplæring eller helsehjelp. Skillet mellom opplæring og helsehjelp vil ha betydning for hvilken offentlig myndighet som er juridisk, faglig og økonomisk ansvarlig.

[Les mer om skillet mellom opplæring og helsehjelp i veilederen om spesialundervisning.](#)

Fravær på grunn av sykdom

På samme måte som i ordinær grunnskole kan sykdom begrense elevens mulighet til å delta i opplæringen mens eleven er i en institusjon.

Fylkeskommunen må dokumentere at eleven i helseinstitusjonen helt eller delvis ikke kan motta opplæring på grunn av sykdom. Opplæringsansvaret medfører også at fylkeskommunen må dokumentere hvilke tilpasninger og tiltak som er vurdert og iverksatt for eleven for å kunne oppfylle opplæringsretten- og plikten. Vi anbefaler at ansvarlig lege/behandler på institusjonen skriver en erklæring, når det er helseårsaker som gjør at pasienten ikke kan motta opplæring på fulltid.

Eleven skal ikke få ført fravær på vitnemålet for de periodene han eller hun får opplæring i institusjon. Elevene mottar opplæring, bare et annet sted, og har dermed ikke fravær. Vi viser for øvrig til forskrift til opplæringsloven §§ 3-41 og 3-47 som bl.a. omhandler enkelte unntak for føring av fravær som skyldes helsegrunner.

Fritak fra opplæringsplikten i grunnskolen

Kommunen eller fylkeskommunen har adgang til å fritta elever fra hele eller deler av grunnskoleopplæringen når hensynet til elevene tilsier det, jf. opplæringsloven § 2-1 fjerde ledd. Denne fritaksadgangen skal bare benyttes i helt spesielle unntakstilfeller og bare dersom foreldre samtykker. Kommunen/fylkeskommunen må fatte et enkeltvedtak på bakgrunn av en sakkyndig vurdering fra PP-tjenesten. Elever som blir fritatt for grunnskoleopplæring har rett til å fullføre den opplæringen de ble fritatt for senere dersom de ønsker det.

Utsettelse og utvidelse av videregående opplæring

Elever i videregående opplæring kan søke om utsettelse eller avbrudd i opplæringen uten at de

mister retten til videregående opplæring, jf. opplæringsloven § 3-1 tredje ledd. Utsettelse eller avbrudd innebærer at ungdommen kan ta opp igjen opplæringen når helsetilstanden tillater det. Det er eleven som avgjør om han eller hun vil søke om utsettelse eller avbrudd, eller om det er mest hensiktsmessig å følge opplæringen med fravær som skyldes helsegrunner (som er bekreftet ved legeerklæring). Det er viktig at skolen gir ungdommen og foreldrene til umyndige elever rådgivning og informasjon om hvilke muligheter som finnes. Vi viser til forskrift til opplæringsloven kap. 20 og 22 om henholdsvis retten til rådgivning og foreldresamarbeid.

Elever som har rett til spesialundervisning har rett til inntil to år ekstra i videregående opplæring når eleven trenger det for å nå sine opplæringsmål. Fylkeskommunen skal fatte et vedtak på bakgrunn av PP-tjenestens sakkyndige vurdering. Vi viser for øvrig til opplæringsloven § 3-1 femte ledd.

Lokaler, utstyr og undervisningsmateriell

Dersom barn og unge får opplæring i institusjonen, skal institusjonen sørge for nødvendige lokaler. Lokalene som benyttes skal oppfylle alminnelige tekniske og sikkerhetsmessige krav i plan- og bygningsloven og forskrift om miljørettet helsevern. Lokalene skal også være i samsvar med kravene som opplæringsloven kap. 9a setter til elevenes fysiske miljø. Institusjonen kan ikke kreve at fylkeskommunen betaler for leie av lokalene.

Fylkeskommunen skal skaffe beboerne nødvendig undervisningsmateriell og utstyr, også når de får opplæring i institusjon, jf. opplæringsloven § 2-15 og 3-1 niende ledd.

Fylkeskommunens rett til refusjon

Fylkeskommunen der institusjonen ligger har rett til refusjon av utgifter til opplæringen fra fylkeskommunen der pasienten var bosatt da pasienten ble innlagt. Refusjonsretten er avgrenset til å gjelde pasienter i institusjoner som tilbyr tverrfaglig, spesialisert behandling for rusmiddelavhengige og pasienter i institusjoner innenfor det psykiske helsevernet. Dette er omhandlet i opplæringsloven § 13-3a andre ledd. Reglene for refusjon for pasienter i disse institusjonene finner du i forskrift til opplæringsloven § 19-8, der det heter:

Reglane her gjeld satsar for refusjon av utgifter til opplæring som fylkeskommunen, der ein institusjon for rusmiddelavhengige eller institusjon innanfor psykisk helsevern ligg, har rett til etter opplæringslova § 13-3a andre ledd. Fylkeskommunen der institusjonen ligg, kan krevje refusjon av utgifter til opplæringa frå fylkeskommunen der pasienten var busett på det tidspunktet pasienten vart innlagd, etter desse satsane per elev per år:

- a) Kr 86 000 for elevar som ikkje har behov for spesialundervisning etter opplæringslova kapittel 5.
- b) Kr 253 000 for elevar som har moderat behov for spesialundervisning etter opplæringslova kapittel 5.
- c) Kr 501 000 for elevar som har omfattande behov for spesialundervisning etter opplæringslova kapittel 5.

Twist om val av sats kan leggjast fram til avgjerd for fylkesmannen i fylkeskommunen der institusjonen ligg.

Fylkeskommunen må ha rutiner for samarbeid

Fylkeskommunen må utarbeide rutiner for samarbeid mellom helseinstitusjonen og elevens nåværende og eventuelle tidligere skole om elevens skolegang. Se pkt. 6 om plikten til å ha et forsvarlig system.

Anbefalinger til fylkeskommuner

[I februar 2013 kom Unge Funksjonshemmede med en utredning som tyder på at det fremdeles er store forskjeller i tilbudet om opplæring i helseinstitusjoner.](#) De påpeker at det er mangel på kunnskap i fylkeskommunene om plikten til å gi videregående opplæring i helseinstitusjoner. Det er grunn til å tro at det er ulik praksis og forståelse av regelverket i ulike fylkeskommuner.

Vi anbefaler at

- fylkeskommunen har fokus på opplæring i helseinstitusjoner
- fylkeskommunen utarbeider rutiner i samarbeid med helseinstitusjoner om at det fortløpende meldes fra om pasienter som har krav på opplæring
- samarbeid med hjemmeskolen prioriteres
- det benyttes digitale læringsplattformer

5. Opplæring i hjemmet på grunn av sykdom

Kortvarig fravær

Når eleven har kortvarig fravær på grunn av sykdom eller andre forhold har ikke kommunen eller fylkeskommunen plikt til å gi eleven opplæring på andre arenaer, for eksempel i hjemmet. Kortvarig fravær avkorter elevens rett til fastsatt timetall og eleven vil ikke ha rett til å få kompensert dette fraværet.

Langvarig fravær

Når eleven har langvarig fravær på grunn av sykdom, kan kommunen/fylkeskommunen ha plikt til å gi opplæring et annet sted enn på skolen, for eksempel i elevens hjem. Opplæringsloven har ingen egen bestemmelse om opplæring i hjemmet ved sykdom, men det følger av forarbeidene til loven at kommunen eller fylkeskommunen kan være forpliktet til å gi opplæring andre steder enn i skole. Se NOU 1995:18 side 97 og Ot.prp. nr. 46 (1997-98) i merknadene til § 2-2.

Kommunen og fylkeskommunens plikt til å gi eleven opplæring et annet sted enn på skolen, for eksempel i hjemmet på grunn av langvarig sykdom, følger av barn og unges rett og plikt til grunnskoleopplæring og ungdommens rett til videregående opplæring. Hva som anses som langvarig sykdom må avgjøres etter en konkret og skjønnsmessig vurdering. Momenter i denne vurderingen er elevens tilstand og forventet fravær. Det avgjørende er om elevens sykdom medfører et fravær som gjør at eleven ikke får oppfylt sin rett til opplæring eller får tilfredsstillende utbytte av opplæringen.

Vedtak om spesialundervisning ved langvarig sykdom

Retten til opplæring i hjemmet for langvarig syke elever må vurderes ut fra reglene om spesialundervisning i opplæringsloven kapittel 5.

Elever som ikke har eller som ikke kan få tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, har rett til spesialundervisning, jf. § 5-1. PP-tjenesten må utarbeide en sakkyndig vurdering, jf. opplæringsloven § 5-3, og i denne må det komme fram at eleven har behov for opplæring i hjemmet, eventuelt i kombinasjon med opplæring på skolen. Når elever er langvarig syke kan det også være nødvendig med en medisinsk vurdering for å få saken så godt opplyst som mulig og det må legges stor vekt på denne. Tilbudet om spesialundervisning skal så langt som mulig utformes i samarbeid med eleven og dennes foreldre, og det skal også legges stor vekt på deres syn, jf. opplæringsloven § 5-4.

Elever som har rett til spesialundervisning, inkludert langvarig syke elever som får opplæring i hjemmet, har rett til det samme antall timer som elever som mottar ordinær opplæring, jf. opplæringsloven § 5-1 siste punktum. Omfanget av opplæringen i hjemmet må likevel avgjøres etter en konkret vurdering. Hvor mange timer undervisning som skal gis vil avhengig av hvor mye opplæring den syke eleven er i stand til å motta.

Kommunen eller fylkeskommunen skal avgjøre om eleven har rett på spesialundervisning i et enkeltvedtak. Det er generelt viktig at det går kort tid som mulig fra behovet om spesialundervisning blir meldt til vedtaket fattes. Dette er særlig viktig for elever som ikke er i stand til å motta opplæring på skolen. Da disse står uten et opplæringstilbud før vedtaket fattes.

Når kommunen eller fylkeskommunen innvilger spesialundervisning skal de utarbeides en individuell opplæringsplan (IOP) for eleven. Planen skal vise mål for og innholdet i opplæringen og hvordan den skal drives. Der spesialundervisningen varer i ett år eller lenger, skal skolen

utarbeide rapport som inneholder en oversikt over den opplæringen eleven har fått og en vurdering av elevens utvikling. Dette følger av opplæringsloven § 5-5.

Fritak fra opplæringsplikten i grunnskolen

Kommunen har adgang til å fritta elever fra hele eller deler av grunnskoleopplæringen når hensynet til elevene tilsier det, jf. opplæringsloven § 2-1 fjerde ledd. Fritaket skal bare benyttes i helt spesielle unntakstilfeller og bare dersom foreldre samtykker. Kommunen må fatte et enkeltvedtak på bakgrunn av en sakkyndig vurdering fra PP-tjenesten. Elever som blir fritatt for grunnskoleopplæring har rett til å fullføre den opplæringen de ble fritatt for senere, dersom de ønsker det. Retten til videregående opplæring etter opplæringsloven § 3-1 påvirkes ikke av om eleven har fått fritak for hele eller deler av grunnskoleopplæringen.

Utsettelse/avbrudd og to år ekstra i videregående opplæring

Søkere med rett til videregående opplæring bruker ikke av retten sin dersom de har fått en tredjedel eller mindre av timetallet fra et utdanningsprogram eller et programområde, se forskrift til opplæringsloven § 6-4.

Elever i videregående opplæring kan søke om utsettelse eller avbrudd i opplæringen uten at retten til videregående opplæring tar slutt, jf. opplæringsloven § 3-1 tredje ledd. Se for øvrig pkt. 4.

Elever i videregående opplæring som har rett til spesialundervisning, har rett til inntil to år ekstra når eleven trenger det for å nå sine opplæringsmål. Fylkeskommunen skal fatte et vedtak på bakgrunn av PP-tjenestens sakkyndige vurdering, jf. opplæringsloven § 3-1 femte ledd.

Føring av fravær

I de periodene en elev mottar opplæring i hjemmet ved langvarig sykdom skal dette ikke føres som fravær på vitnemålet. Slik opplæring skal gjennomføres på bakgrunn av et enkeltvedtak om spesialundervisning fra kommunen/fylkeskommunen, og er dermed ikke fravær etter forskrift til opplæringsloven §§ 3-41 og 3-47.

Hvem gjelder dette for?

Mange elever er alvorlig eller kronisk syke. En gruppe som kan være syke i lange perioder og som har særskilte behov for tilrettelegging er elevene som har ME (myalgisk encefalopati/kronisk utmattelsessyndrom). Denne gruppen kan ha sykdomsforløp som varer over flere år, og muligheten eleven har til å ta imot opplæring endrer seg ofte i løpet av perioden. Kombinert hjemme – skole opplæring, god kontakt med skolen, respekt for den sykes vansker er noen av stikkordene som er viktig her.

Barn og unge med kroniske og/eller alvorlige sykdommer, f.eks. kreftsyke, kan også i perioder ha behov for både opplæring i hjemmet og i helseinstitusjon.

Digitale læringsplattformer

Digitale læringsplattformer kan være nyttig for langvarig syke elever. Det finnes som kjent forskjellige læringsplattformer som kan benyttes.

Støtte til skolene

- [Artikkel om ME og skole skrevet av spesialpedagog Siw Risøy \(pdf\)](#)
- [Lærerveiledning om barn og ungdom i sorg og krise fra Kreftforeningen \(pdf\)](#)

6. Forsvarlig system for oppfyllelse av rettigheter etter opplæringsloven for beboere/pasienter i institusjon

Fylkeskommunen må ha et forsvarlig system for å sikre at opplæring, uavhengig av sted, er i samsvar med opplæringsloven med forskrifter. Dette følger av opplæringsloven § 13-10. Et slikt

system må være skriftlig, men kan være tilpasset lokale forhold.

For elever som er på barnevern- og helseinstitusjoner innebærer lovens krav til forsvarlig system etter opplæringsloven § 13-10 blant annet at fylkeskommunen har:

- Rutiner som sikrer oversikt over de elevene som til enhver tid er i en barnevern- og helseinstitusjoner.
- Rutiner som sørger for at elevene får den opplæring de har krav på etter Læreplanverket for Kunnskapsløftet.
- Skriftlige avtaler med kommuner/skoler som avklarer ansvar der dette ikke følger av lov eller forskrift, og de må ha rapporteringsrutiner seg imellom.
- Rutiner for systematiske tilbakemeldinger fra skolen til fylkeskommunen vedrørende skolesituasjonen for hver enkelt elev, og fylkeskommunen må ha rutiner for å følge opp tilbakemeldingene.
- Rutiner for at rette vedkommende med omsorgsansvar blir informert om elevens opplæringsinstitusjon.
- Systemer for å sikre elevene tilpasset opplæring, herunder rett til spesialundervisning, særskilt språkopplæring mv. for beboere/pasienter i barnevern- og helseinstitusjoner.
- Rutiner som sikre at det foreligger informert samtykke og enkeltvedtak der opplæringsloven med forskrifter krever det.
- Oppfølgingstjenesten har systematisk oppfølging av beboere i målgruppen som er i institusjoner og som ikke ønsker et opplæringstilbud.
- Systemer for å oppfylle retten til spesialpedagogisk hjelp for beboere/pasienter i barnevern- og helseinstitusjoner, jf. opplæringsloven § 5-7.
- Systemer for å oppfylle retten til opplæring spesielt organisert for voksne, jf. opplæringsloven kap. 4A.

I tillegg til å avdekke forhold som er i strid med lov/forskrift, skal systemet sikre at det blir satt i gang tiltak der det er nødvendig. Et forsvarlig system krever jevnlig oppfølging og vurdering av om regelverket og ev. tiltak blir fulgt.

[Forsvarlig system § 13-10 - Veileder om kravet til skoleeiere](#)
